

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

“Hükmün Ötesinde Bir Mağduriyet”

Olağanüstü Hal KHK’leri ile
Kamu Görevinden Çıkarılan ve Yargı Kararına Rağmen
Göreve İade Edilmeyenler Üzerine Bir Araştırma

ETKİN
SAVUNUCULUK

Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi

“Hükümün Ötesinde Bir Mağduriyet”

Olağanüstü Hal KHK’leri ile Kamu Görevinden Çıkarılan ve Yargı Kararına Rağmen Göreve İade Edilmeyenler Üzerine Bir Araştırma

Temmuz, 2026

Hazırlayan:

Ahmet Doğan

Proje Ekibi:

Proje Koordinatörü: **Ahmet Doğan**

Proje Koordinatör Yardımcısı: **Av. Hilal Yücel**

Hak İhlalleri İzleme Komiteleri Koordinatörü: **Av. Nahide Polat Aslan**

Proje Raporlama Uzmanı: **Emel Sevgi**

Kilit Uzman - İzleme ve Değerlendirme Uzmanı: **Banu Ülkü**

Tasarım:

Getu Creative

Şanlıurfa Barosu

Paşabağı Mh. 775. Sk. 21-D - P.K. : 63040 Adliye Karşısı

Haliliye/ŞANLIURFA, Tel : 0(414) 313 28 28,

e-mail : info@sanliurfabarusu.org.tr - urfabarusu@gmail.com

Etkin Savunuculuk Projesi Sosyal Medya Hesapları

@etkinsavunuculuk

Şanlıurfa Barosu Sosyal Medya Hesapları:

@UrfaBarosu

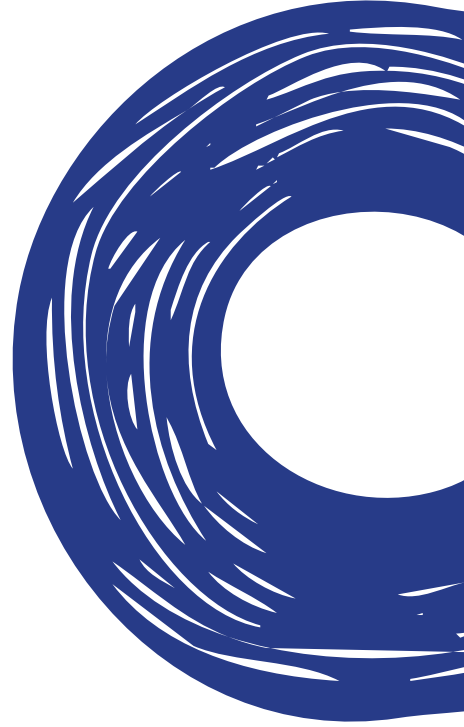
@urfabarusu_

/Şanlıurfa Barosu

www.sanliurfabarusu.org.tr

Bu yayın Avrupa Birliği İnsan Hakları ve Demokrasi Hibe Programı tarafından desteklenen “Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi” kapsamında Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülen ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneğinin (AYHED) paydaşlığında hazırlanmıştır. Yayın içeriğinden Şanlıurfa Barosu ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) sorumlu olup, Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

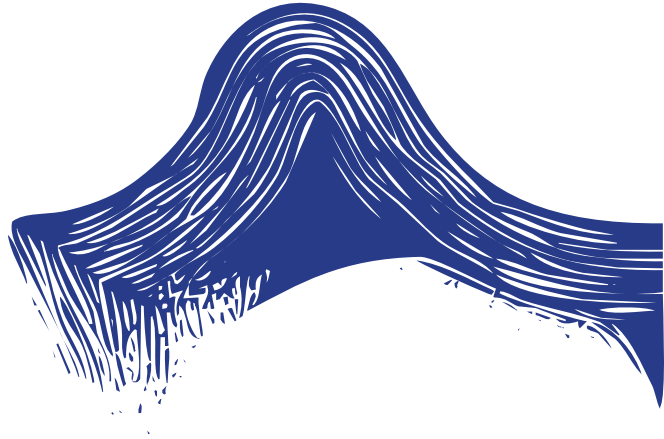

4	KISALTMALAR
5	TABLolar - GRAFİKLER
6	1. YÖNETİCİ ÖZETİ
7	2. GİRİŞ VE ARKA PLAN
7	2.1 KHK'lerin Hukuki Dayanağı ve Kanunlaşma Süreci
11	2.2 OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşleyişi
12	2.3 Lehte Yargı Kararına Rağmen Göreve İade Edilmeme Sorunu
15	3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ
15	3.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı
15	3.2 Veri Toplama Aracı
16	3.3 Evren ve Örneklem
16	3.4 Veri Toplama Süreci
16	3.5 Etik Hususlar ve Kişisel Verilerin Korunması
17	3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları
18	4. BULGULAR
35	5. SONUÇ VE ÖNERİLER
35	5.1 Sonuç
37	5.2 Öneriler

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
AYHED	Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
İHD	İnsan Hakları Derneği
İHOP	İnsan Hakları Ortak Platformu
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
KYOK	Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
OHAL	Olağanüstü Hal
SYOK	Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TABLOLAR - GRAFİKLER

Tablo 1: Yaş Dağılımı

Tablo 2: Cinsiyet Dağılımı

Tablo 3: Eğitim Durumu

Tablo 4: Yaşanılan İl (İlk 10)

Tablo 5: Görev Yapılan Kurum/
Meslek Alanı

Tablo 6: İhraç Edilen KHK

Tablo 7: Dava/Soruşturma Sonucu

Tablo 8: Dosya Aşaması (Ceza
Alanlar)

Tablo 9 (Alt Küme): Lehte Sonuç
Alanlarda İade Oranı

Tablo 10: Başvuru Yolları (Çoklu
Seçim)

Tablo 11: Başvuruların Sonucu

Tablo 12: Yaşanan Hak Kayıpları
(Çoklu Seçim)

Tablo 13: Şu An Çalışma Durumu

Tablo 14: Mesleğe Dönme İsteği

Tablo 15: Davalama Öncelikleri
Önerisi

Tablo 16: Gönüllü İletişim İzni

Grafik 1: Yaş Dağılımı

Grafik 2: Cinsiyet Dağılımı

Grafik 3: Eğitim Durumu

Grafik 4: Yaşanılan İl (İlk 10)

Grafik 5: Görev Yapılan Kurum/
Meslek Alanı

Grafik 6: İhraç Edilen KHK

Grafik 7: Dava/Soruşturma Sonucu

Grafik 8: Dosya Aşaması (Ceza
Alanlar)

Grafik 9 (Alt Küme): Lehte Sonuç
Alanlarda İade Oranı

Grafik 10: Başvuru Yolları (Çoklu
Seçim)

Grafik 11: Başvuruların Sonucu

Grafik 12: Yaşanan Hak Kayıpları
(Çoklu Seçim)

Grafik 13: Şu An Çalışma Durumu

Grafik 14: Mesleğe Dönme İsteği

Grafik 15: Davalama Öncelikleri
Önerisi

Grafik 16: Gönüllü İletişim İzni

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu araştırma, Şanlıurfa Barosu tarafından Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) paydaşlığında ve Avrupa Birliği desteğiyle yürütülen “Şanlıurfa Bölgesinde Yaşanan Hak İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi” Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, OHAL döneminde Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile kamu görevinden ihraç edilen, ancak haklarında beraat, kovuşturmayaya yer olmadığı veya soruşturmaya yer olmadığı kararları verilmesine rağmen kamu görevine iade edilmeyen kişilerin yaşadıkları hukuki, ekonomik ve sosyal mağduriyetleri nicel veriler ışığında ortaya koymaktır.

Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada, 1.678 katılımcının deneyimleri yapılandırılmış bir anket aracılığıyla analiz edilmiş; katılımcıların yargı süreçleri, idari başvuruları, hak kayıpları ve mesleğe dönüş beklentilerine ilişkin veriler toplanmıştır. Araştırma, bu alanda bugüne kadar gerçekleştirilen en geniş kapsamlı nicel çalışmalardan biri olma özelliği taşımaktadır.

Rapor, yalnızca mevcut mağduriyetleri görünür kılmayı değil; aynı zamanda Şanlıurfa Barosu’nun yürüteceği stratejik davalama faaliyetlerine, savunuculuk çalışmalarına ve politika geliştirme süreçlerine veri temelli katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bulgular bölümünde araştırmanın temel sonuçları ayrıntılı olarak değerlendirilirken, sonuç ve öneriler bölümünde ilgili kurum ve karar alıcılara yönelik çözüm önerilerine yer verilmektedir. Bu raporun, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, yargı kararlarının etkili biçimde uygulanması ve hak ihlallerinin önlenmesine yönelik çalışmalara katkı sunmasını temenni ediyoruz.

Ahmet Doğan
Proje Koordinatörü

2. GİRİŞ VE ARKA PLAN

“İnsanlık onuru, sizin başınıza gelene değil, başkasının başına gelen birşeye karşı, sizin nasıl tavıraldığınızdır.”

İoanna Kuçuradi

15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünün ardından, dönemin hükümeti 20 Temmuz 2016'da o dönem yürürlükte olan Anayasanın 120 nci Maddesi ile 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 3 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (b) Bendine Göre ve 21/7/2016 Perşembe günü saat 01.00'dan itibaren geçerli olmak üzere olağanüstü hal ilan edilmiştir. 20 Temmuz 2016 tarih ve 2016/9064 sayılı “Ülke Genelinde Olağanüstü Hâl İlânına Dair Bakanlar Kurulu Kararı”, 21 Temmuz 2016 tarihli ve 29777 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.¹ İlan edilen OHAL, üçer aylık dönemler halinde toplam yedi kez uzatılarak 19 Temmuz 2018’e kadar, yaklaşık iki yıl boyunca sürmüştür.² Bu süre zarfında, Anayasa’nın 121. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak toplam 32 OHAL Kanun Hükmünde Kararnamesi (KHK) çıkarılmış ve Resmî Gazete’de kanunlaşarak yayımlanmıştır.³

2.1 KHK’lerin Hukuki Dayanağı ve Kanunlaşma Süreci

OHAL, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 3. maddesine dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından 21 Temmuz 2016 tarihinden itibaren üçer aylık sürelerle ve en sonuncusu 19 Nisan 2018 - 18 Temmuz 2018 dönemini kapsamak üzere tam yedi kez uzatılmış, bu kararlar her defasında TBMM Genel Kurulu’nda Bakanlar Kurulu’nun isteği üzerine TBMM kararıyla uzatılmıştır.⁴

1 İnsan Hakları Derneği (İHD), OHAL KHK’ları Raporu, 2022, s. 3.

2 OHAL dönemi ve KHK’lar ile ilgili tafsilatlı bir değerlendirme için İHOP’un “OHAL Uygulamaları: Güncellenmiş Durum Raporu”na bakılabilir: http://www.ihop.org.tr/wpcontent/uploads/2018/04/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal_17042018.pdf

3 İHD, a.g.e., s. 3-4.

4 İHD, a.g.e., s. 5.

2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu, Madde 3 - (b): “(...) Olağanüstü Hal kararı Resmi Gazete’de yayınlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir. Bakanlar Kurulu’nun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir. Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilanından sonra; süreyi uzatmaya, kapsamını değiştirmeye veya olağanüstü hali kaldırmaya ilişkin hususlarda da karar almadan önce Milli Güvenlik Kurulu’nun görüşünü alır. (...)”⁵

OHAL döneminde, Anayasa’nın 121. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak çıkarılan bu 32 KHK’nin önemli bir kısmının Meclis’te karara bağlanması sürecinde İçtüzük’te öngörülen usule aykırı davranıldığı gözlenmektedir. Anayasa’nın 121. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca OHAL KHK’leri Resmî Gazete’de yayımlandıkları gün TBMM’nin onayına sunulmuş; ancak TBMM İçtüzüğü’nün 128. maddesinde yer alan, bu kararnamelerin “komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşölüp karara bağlanması” kuralına çoğu kararname bakımından uyulmamıştır.⁶ Bu durum, yasama organının yürütme organının tasarruflarını öngörülen zamanda denetleyemediğini; Anayasa’nın 148. maddesi uyarınca OHAL KHK’lerine karşı Anayasa Mahkemesi’nde iptal davası da açılmadığından, Meclis denetiminin gerçekleştiği tarihe kadar yürütmenin, kanun hükmünde normatif düzenlemeler yoluyla fiilen ve denetimsiz biçimde yasama yetkisini kullandığını göstermektedir.⁷

5 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun tam metni için: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2935.pdf>; İHD, a.g.e., s. 5.

6 TBMM İçtüzüğü, m. 128 (16.5.1996 tarihli ve 424 sayılı TBMM Kararı ile değişik); 1982 Anayasası (2017 değişikliği öncesi metin), m. 121/3. İçtüzük hükmünün 15 Temmuz sonrası uygulamada işletilmediğine dair değerlendirme için bkz. Kemal Gözler, “15 Temmuz Kararnameleri: Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukukî Rejiminin İfsadı Hakkında Bir İnceleme”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 75, Sayı 2017/1, s. 39-77 (çevrimiçi: <http://www.anayasa.gen.tr/15-temmuz-kararnameleri.pdf>), Bölüm VIII.

7 Gözler, a.g.m., Bölüm VIII ve X; İnsan Hakları Derneği (İHD), OHAL KHK’ları Raporu, Haziran 2022, s. 4-5 (çevrimiçi: <https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2022/06/OHAL-KHKlar%C4%B1-Raporu.pdf>). Zamanında parlamento ve yargı denetiminin yokluğuna ilişkin uluslararası eleştiri için ayrıca bkz. Venedik Komisyonu, Türkiye – 15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667-676 Sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş, CDL-AD(2016)037, 12 Aralık 2016, özellikle §§ 41-51 ve 200 vd. (çevrimiçi: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2016-037-tur>)

Söz gelimi, 1 Eylül 2016 tarihli ve 29818 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 672 ve 673 sayılı KHK'ler, İÇTÜZÜK'teki otuz günlük azami süreye rağmen yürürlüğe girmelerinden yaklaşık on yedi ay sonra, 6 Şubat 2018'de TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek aynen kabul edilmiş; 672 sayılı KHK 7080 sayılı, 673 sayılı KHK ise 7081 sayılı kanun olarak 8 Mart 2018 tarihli ve 30354 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.⁸

Anayasa'nın 121. maddesine göre, **"Kararnameler, Resmi Gazete'de yayınlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulur; bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İÇTÜZÜK'te belirlenir."** İÇTÜZÜĞÜN 128. maddesi, ilgili komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşülmesi tamamlanmayan kararnamelerin Meclis Başkanlığı'nca doğrudan Genel Kurul gündemine alınacağını ve ivedilikle otuz gün içinde görüşüleceğini hükme bağlamaktadır. İnsan Hakları Derneği'nin OHAL KHK'ları Raporuna göre yayımlanan 32 OHAL kararnamesinden yalnızca birinin ilgili komisyonda görüşüldüğü, geri kalan 31 kararnamenin ise komisyon aşaması işletilmeksizin doğrudan Genel Kurul'a gönderildiği tespit edilmiştir.⁹

2016 yılında çıkarılan 12 KHK'den 5'i (667, 668, 669, 671, 674 sayılı) Resmî Gazete'de yayımlandıktan yaklaşık üç ay sonra yine 2016 yılı içinde, diğer 7'si (670, 672, 673, 675, 676, 677, 678 sayılı) ise yayımlandıktan 14-16 ay sonra 2018 yılı içinde TBMM Genel Kurulu'nda görüşülüp kanunlaşmıştır. 2017 yılında çıkarılan 18 KHK (679-696 sayılı) ise yayımlandıktan yaklaşık 2-13 aylık gecikmelerden sonra, yine 2018 yılı içinde kanunlaşmıştır. 2018 yılında çıkarılan 697 sayılı KHK bir ay içinde, OHAL'in son kararnamesi olan 701 sayılı KHK ise üç ay sonra TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kanunlaşmıştır. KHK'lerin kanunlaşma sürecine ilişkin ayrıntılı döküm aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.¹⁰

8 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair KHK ve 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirlere Alınması Hakkında KHK, RG 1.9.2016, S. 29818 (1. Mükerrer) (çevrimiçi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901M1-1.htm>); 7080 sayılı ve 7081 sayılı Kanunlar (kabul tarihi: 6.2.2018), RG 8.3.2018, S. 30354 (Mükerrer). Aynen kabul tespiti için bkz. AYM, bireysel başvuru kararlarındaki saptama: "672 sayılı KHK'da yer alan düzenlemeler, 6/2/2018 tarihli ve 7080 sayılı Kanun ile kanunlaşmış ve aynen kabul edilmiştir.

9 İHD, a.g.e., s. 6-7.

10 İHD, a.g.e., s. 6-7.

KHK’lerin Kanunlaşma Süreci Tablosu

(Bu tablo İnsan Hakları Derneği (İHD), OHAL KHK’ları Raporu (2022)’ndan alınmıştır.)

Sıra	KHK Sayısı	Resmi Gazete	Kanun No	Resmi Gazete
1	667 Sayılı KHK	23.07.2016	6749 Sayılı Kanun	29.10.2016
2	668 Sayılı KHK	27.07.2016 Mükerrer	6755 Sayılı Kanun	24.11.2016
3	669 Sayılı KHK	31.07.2016	6756 Sayılı Kanun	24.11.2016
4	670 Sayılı KHK	17.08.2016	7091 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
5	671 Sayılı KHK	17.08.2016	6757 Sayılı Kanun	24.11.2016
6	672 Sayılı KHK	01.09.2016 Mükerrer	7080 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
7	673 Sayılı KHK	01.09.2016 Mükerrer	7081 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
8	674 Sayılı KHK	01.09.2016 Mükerrer	6758 Sayılı Kanun	24.11.2016
9	675 Sayılı KHK	29.10.2016	7082 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
10	676 Sayılı KHK	29.10.2016	7070 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
11	677 Sayılı KHK	22.11.2016	7083 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
12	678 Sayılı KHK	22.11.2016	7071 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
13	679 Sayılı KHK	06.01.2017 Mükerrer	7084 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
14	680 Sayılı KHK	06.01.2017 Mükerrer	7072 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
15	681 Sayılı KHK	06.01.2017 Mükerrer	7073 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
16	682 Sayılı KHK	23.01.2017	7068 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
17	683 Sayılı KHK	23.01.2017	7085 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
18	684 Sayılı KHK	23.01.2017	7074 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
19	685 Sayılı KHK	23.01.2017	7075 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
20	686 Sayılı KHK	07.02.2017 Mükerrer	7086 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
21	687 Sayılı KHK	09.02.2017	7076 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
22	688 Sayılı KHK	29.03.2017 Mükerrer	7087 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
23	689 Sayılı KHK	29.04.2017 Mükerrer	7088 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
24	690 Sayılı KHK	29.04.2017 Mükerrer	7077 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
25	691 Sayılı KHK	22.06.2017 Mükerrer	7069 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
26	692 Sayılı KHK	14.07.2017 Mükerrer	7089 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
27	693 Sayılı KHK	25.08.2017	7090 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
28	694 Sayılı KHK	25.08.2017	7078 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
29	695 Sayılı KHK	24.12.2017	7092 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
30	696 Sayılı KHK	24.12.2017	7079 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
31	697 Sayılı KHK	12.01.2018	7098 Sayılı Kanun	08.03.2018 Mükerrer
32	701 Sayılı KHK	08.07.2018	7150 Sayılı Kanun	03.11.2018 Mükerrer

2.2 OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşleyişi

OHAL KHK'larıyla e tesis edilen işlemlere karşı iç hukukta herhangi bir başvuru yolu tanınmaması, mağdurların doğrudan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmasına yol açmış; ancak AİHM, 2016 yılında yapılan ilk başvuruları iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.¹¹ Bunun üzerine Avrupa Konseyi'nin önerisi doğrultusunda, 23 Ocak 2017 tarihli 685 sayılı KHK ile OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu kurulmuş, Komisyon fiilen 22 Mayıs 2017'de çalışmaya başlamıştır.¹² AİHM, 12 Haziran 2017'de Komisyonu "etkili bir iç hukuk yolu" olarak tanımıştır.¹³

Komisyon, 22 Ocak 2023'te sona eren görev süresi boyunca (2017-2023) toplam 127.292 başvuruyu karara bağlamış; bunların yalnızca 17.960'ı (%14,1) kabul, 109.332'si (%85,9) ret ile sonuçlanmıştır.¹⁴ Kabul edilen dosyaların bir kısmı da kişilerin doğrudan masumiyetinin kabulünden değil, "şahsilik ilkesi" gereği eş/aile bireyi üzerinden yapılan otomatik ret değerlendirmelerinin düzeltilmesinden kaynaklanmıştır.¹⁵ Komisyonun işleyişine yönelik başlıca eleştiriler; kararların adli sürecin sonucuyla bağlı olmaksızın "iltisak/irtibat" gibi belirsiz idari kriterlere dayandırılması, dosyaların yıllar süren bekleme sonrası karara bağlanması ve aynı nitelikteki dosyalarda ihtisas mahkemeleri arasındaki içtihat farklılığı da gelişen kararlara yol açmıştır.¹⁶

11 Mercan/Türkiye (Başvuru No: 56511/16); Zihni/Türkiye (Başvuru No: 59061/16).

12 İHD, a.g.e., s. 14-15.

13 Euronews, "OHAL İnceleme Komisyonu tüm başvuruları karara bağladı", 20 Ocak 2023.

14 A.g.e. (OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu 2017-2022 Faaliyet Raporu'na dayanmaktadır).

15 AA, "OHAL Komisyonu çalışmalarını tamamladı", 2023.

16KHK'lı Platformları Birliği, "OHAL Komisyonu" değerlendirme raporu, khkliplatformlaribirligi.org.

2.3 Lehte Yargı Kararına Rağmen Göreve İade Edilmeme Sorunu

Ceza yargılamasında beraat veya kovuşturmayaya/soruşturmaya yer olmadığına dair (KYOK/SYOK) karar verilmiş olması, idari anlamda göreve iadeyi otomatik olarak sağlamamaktadır. Bunun temel nedeni, idari makamların ceza yargılamasının sonucuyla bağlı olmayışı ve kamu görevinden çıkarmanın gerekçesinin “cezaî sorumluluk” değil, örgütle “iltisak/irtibat” değerlendirmesine dayandırılmasıdır.¹⁷ Bu durum uygulamada belirsizlikler doğurmaktadır. İdare mahkemeleri, ceza yargılamasında delil yetersizliğinden beraat edilmiş olsa bile, aynı fiili “iltisak” kapsamında yeniden değerlendirebilmektedir.¹⁸

Bu sorunun somut boyutu, “Barış İçin Akademisyenler” bildirisi imzacıları örneğinde açıkça görülmektedir: bildiri nedeniyle 822 akademisyen hakkında dava açılmış, Anayasa Mahkemesi 2019’da bu bildirinin ifade özgürlüğü kapsamında olduğuna hükmetmiş ve akademisyenler hakkında beraat kararları verilmiş olmasına rağmen, OHAL Komisyonu 2021 yılı sonu itibarıyla 343 akademisyenin başvurusunu reddetmiştir.¹⁹ Çünkü kamu görevinden ihraç durumunda, adli suç tespiti ve cezaî sorumlulukla sınırlı olmayan daha geniş bir takdir yetkisi uygulanmaktadır. Benzer şekilde, Ankara İdare Mahkemesi’nin görüldüğü bir davada, hakkında hem beraat hem de Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuruda ihlal kararı verilmesine rağmen göreve iade edilmeyen bir akademisyen için devlet tazminata mahkûm edilmiştir.²⁰ Sendikal alanda da benzer bir tablo söz konusudur: KESK’e bağlı sendikalara üye olması nedeniyle ihraç edilen 4.770 kişiden, Aralık 2019 itibarıyla yalnızca 358’i göreve iade edilebilmiştir.²¹

17 Kutlay Hukuk, “Beraat Eden ve Haklarında Takipsizlik Kararı Verilen KHK’lılar Göreve İade Edilebilir mi?”, 2025.

18 Türk Hukuk Kurumu, “İhraçlarda Beraat Kararının Etkisi”.

19 İHD, a.g.e., s. 32-33.

20 Aktif Haber, “Beraat ettiği halde göreve iade edilmeyen KHK’lı akademisyen için tazminat kararı”, 2023 (Prof. Dr. Mine Gencel Bek davası).

21 İHD, a.g.e., s. 22-23 (KESK Sendikal Hak İhlalleri Raporu, 2019).

Bu yapısal sorun TBMM gündemine de taşınmış; bazı siyasi partiler, beraat veya takipsizlik kararı almış kişilerin hukuka aykırı biçimde göreve iade edilmemesinden kaynaklanan mağduriyetlerin araştırılması için Meclis araştırma önergesi vermiştir.²² Konuya ilişkin güncel, sistematik ve niceliksel bir veri seti ise kamuoyunda büyük ölçüde eksik kalmıştır; mevcut bilgiler çoğunlukla münferit dava örnekleri ve kurumsal açıklamalardan ibarettir.

Mevcut durumla ilgili tek sorun, farklı yargı kolları (ceza yargılaması ve idari yargılama) arasındaki farklı yargılama ilkeleri değildir. 5 Haziran 2026 tarihinde Meclis'e gelen Uzman Erbaş Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin 7. maddesi ile İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesine bir istisna hükmü eklenmiş, bu hüküm 11 Temmuz 2026 Cumartesi günü, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu istisna hükmü ile, belli kategorilerdeki memurlar açısından göreve iade sonucu doğuracak idare mahkemesi kararlarının kesinleşmeden uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. (2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m. 28/1 (7588 sayılı Kanun m. 7 ile eklenen cümle, RG, 11.07.2026)

Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma, Sahil Güvenlik, Emniyet, Milli İstihbarat Teşkilatı personeli ve adayları ile ilgili belirli davalarda; ayrıca terör bağlantısı, güvenlik soruşturması/arşiv araştırmasının olumsuz değerlendirilmesi veya 375 sayılı KHK kapsamındaki işlemlere ilişkin davalarda, Mahkeme göreve iade kararı verse bile, idare bu kararı hemen uygulamak zorunda olmayacaktır. Göreve iade işlemi ancak mahkeme kararı kesinleştikten (tüm kanun yolları tamamlandıktan) sonra yerine getirilecektir. Bu düzenleme, irtibat ve iltisak gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan veya göreve alınmayan kişiler hakkında verilen göreve iade kararlarının, ancak kesinleştikten sonra uygulanacağını öngörse de, irtibat ve iltisak kavramları belirsiz ve geniş yoruma açık olduğundan, bu gerekçelere dayalı işlemlerde mahkeme kararlarının derhal uygulanmasının engellenmesi hukuk devleti ve mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkelerini zedeleyebilir. Bu nedenle düzenlemenin, Anayasa'nın 2. ve 138. maddeleri bakımından Anayasa'ya aykırılık tartışması doğurduğu ileri sürülebilir.

²² İşçi Haber, "Takipsizlik ya da beraat kararı alan KHK'lılar görevlerine dönebilecek mi?", 2023.

Anayasa Mahkemesi’nin, yargı kararlarının yasama tasarruflarıyla etkisizleştirilemeyeceğine dair önceki tarihli norm denetimiyle de çelişen bu uygulama, mahkeme kararlarının uygulanmasını, TBMM eliyle sınırlandırmaktadır. Halbuki, Anayasa Mahkemesi’nin gerekçesi bu açıdan belirleyicidir:

“Bu bağlamda hak arama yollarına başvuran bireylerin elde etmek istedikleri hukuki sonuçların yasama tasarruflarıyla etkisizleştirilmesi, Devlete olan güven duygusunu ortadan kaldırmaktadır. Bu durum hak arama özgürlüğüne, hukuki güvenlik ve hukuk devleti ilkelerine uygun düşmemektedir.”
(ANAYASA MAHKEMESİ KARARI Esas Sayısı : 2014/149; Karar Sayısı : 2014/151; Karar Günü : 2.10.2014 R.G. Tarih-Sayı : 1.1.2015-29223)

Yukarıda özetlenen tablo, sorunun hukuki boyutunu ortaya koymakla birlikte, mağduriyetin büyüklüğünü, yaygınlığını ve somut etkilerini sistematik bir veri seti üzerinden gösteren kapsamlı bir çalışma bugüne kadar sınırlı kalmıştır. Bu rapor, Şanlıurfa Barosu tarafından AYHED paydaşlığında yürütülen **Şanlıurfa Bölgesinde Yaşanan Hak İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi** kapsamında, 1.678 katılımcıyla gerçekleştirilen anket çalışmasının bulgularına dayanarak; ceza yargılaması ve Anayasa Mahkemesi önündeki süreçlerdeki sonuçlara rağmen göreve iade edilmeyen kişilerin oranını, bu kişilerin karşılaştığı ekonomik ve sosyal kayıpları ve mevcut başvuru mekanizmalarının işleyişine dair algıyı niceliksel olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece rapor, hem kamuoyunda konuya dair farkındalık yaratmayı hem de Şanlıurfa Barosu’nun planladığı yürütmekte olduğu diğer faaliyetlerine somut bir veri temeli sağlamayı hedeflemektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırma, Avrupa Birliği tarafından desteklenen ve Şanlıurfa Barosu tarafından AYHED paydaşlığında yürütülen *“Şanlıurfa Bölgesinde Yaşanan Hak İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi”* Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel amacı; 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında çıkarılan Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri (KHK) ile kamu görevinden çıkarılan, ancak haklarında yürütülen adli süreçler sonucunda beraat, kovuşturmayla yer olmadığı veya soruşturmaya yer olmadığı kararı verilmesine rağmen kamu görevine iade edilmeyen kişilerin mevcut durumlarını, karşılaştıkları hukuki, idari, ekonomik ve sosyal sorunları nicel veriler üzerinden tespit etmektir.

Elde edilen veriler, Şanlıurfa Barosu’nun bu alanda planladığı stratejik davalama faaliyetlerine zemin oluşturmak, hukuki çalışmalara veri desteği sağlamak ve kamuoyu raporlaması amacıyla kullanılmak üzere toplanmıştır.

3.2 Veri Toplama Aracı

Veriler, 17 sorudan oluşan yapılandırılmış bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formunda katılımcıların demografik bilgileri, ihraç süreçlerine ilişkin bilgiler, yargılama süreçlerinin sonuçları, göreve iade başvurularına ilişkin deneyimleri ve bu süreçlerin katılımcılar üzerindeki ekonomik/sosyal etkilerine yönelik sorular yer almıştır.

Anket formunun başında katılımcılara, çalışmanın amacı, verilerin hangi kapsamda kullanılacağı ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin bilgilendirme yapılmış; katılımcıların anketi doldurarak bu koşulları kabul etmiş sayılacağı açıkça belirtilmiştir.

3.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, OHAL KHK’sı ile kamu görevinden ihraç edilen ve haklarındaki adli süreç lehlerine sonuçlanmasına rağmen göreve iade edilmeyen kişiler oluşturmaktadır. Bu evrenin tamamına ulaşmayı sağlayacak resmi ve kapsayıcı bir listeye erişim mümkün olmadığından, araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemlerinden “kartopu/kendiliğinden katılım” (self-selection) örnekleme tercih edilmiştir.

Bu kapsamda ankete 1.678 kişi katılım sağlamıştır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

3.4 Veri Toplama Süreci

Anket, 1 Eylül 2025 – 30 Kasım 2025 tarihleri arasında, üç aylık bir süre boyunca uygulanmıştır. Katılımcılara ulaşmak amacıyla anket, Şanlıurfa Barosu’nun resmi sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılmış ve veri toplama süreci tamamen dijital ortamda yürütülmüştür. Bu yöntem sayesinde coğrafi olarak geniş bir katılımcı kitlesine kısa sürede ulaşılabilmiş, ancak bu durum aynı zamanda örneklemin bileşimini de doğrudan etkilemiştir (bkz. 4.6. Araştırmanın Sınırlılıkları).

3.5 Etik Hususlar ve Kişisel Verilerin Korunması

Araştırma süresince katılımcıların hak ve mahremiyetinin korunmasına özel önem verilmiştir:

- Katılımcıların verdiği yanıtlar anonim olarak değerlendirilmiş, bu raporda yer alan bulgular kişi bazında değil toplulaştırılmış istatistikler şeklinde sunulmuştur.
- Toplanan kişisel veriler, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) hükümlerine uygun şekilde işlenmiş ve saklanmıştır; üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır.
- Katılımcılara, diledikleri zaman verdikleri bilgilerin silinmesini talep edebilecekleri bildirilmiştir.
- Anketin sonunda katılımcılara ayrıca, “Şanlıurfa Barosu dosyanızı incelemek isterse iletişim bilgilerinizi paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiş; bu soruya 664 kişi olumlu yanıt vererek iletişim bilgilerini gönüllü olarak Baro ile paylaşmıştır. Bu veri seti, bireysel dosya incelemesi ve olası stratejik dava süreçleri için ayrı ve daha sınırlı bir amaçla kullanılmak üzere değerlendirilmektedir; bu raporun istatistiksel bulguları ise 1.678 kişilik toplam katılımcı grubuna dayanmaktadır.

3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bulguları değerlendirilirken aşağıdaki metodolojik sınırlılıkların göz önünde bulundurulması, raporun bilimsel güvenilirliği açısından önemlidir:

- **Temsiliyet sınırlılığı:** Örneklem, olasılıksız bir yöntemle ve gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulmuştur. Bu nedenle elde edilen bulgular, KHK ile ihraç edilip beraat eden/kovuşturmaya yer olmadığı kararı alan tüm kişileri istatistiksel olarak temsil etme iddiası taşımamaktadır; bulgular katılımcı grubunun eğilimlerini yansıtmaktadır.
- **Erişim ve dijital katılım yanlılığı:** Anketin yalnızca sosyal medya üzerinden ve dijital ortamda yürütülmüş olması, sosyal medyayı aktif kullanan, Şanlıurfa Barosu'nun hesaplarını takip eden veya bu içeriklere bir şekilde ulaşan kişilerin örneklemde daha fazla temsil edilmesine yol açmış olabilir. Sosyal medyaya erişimi kısıtlı olan veya bu mecraları takip etmeyen mağdurlar örneklem dışında kalmış olabilir.
- **Coğrafi ve mesleki dağılım yanlılığı:** Anketin bir baro tarafından yürütülmesi ve dijital ortamda paylaşılması nedeniyle, katılımcıların coğrafi ve mesleki dağılımının evrendeki gerçek dağılımı ne ölçüde yansıttığı bilinmemektedir (bu dağılım Bölüm 6'da sunulmaktadır).
- **Beyana dayalı veri:** Anket verileri, katılımcıların kendi beyanlarına dayanmaktadır; resmi kayıtlarla doğrulama yapılmamıştır. Bu durum, özellikle tarih ve süreç bilgilerinde hatırlama hatalarına açık olabilir.
- **Kesitsel tasarım:** Araştırma belli bir zaman diliminde (Eylül - Ekim - Kasım 2025) uygulanmıştır; bu nedenle zaman içindeki değişimi değil, belirli bir andaki durumu yansıtmaktadır.

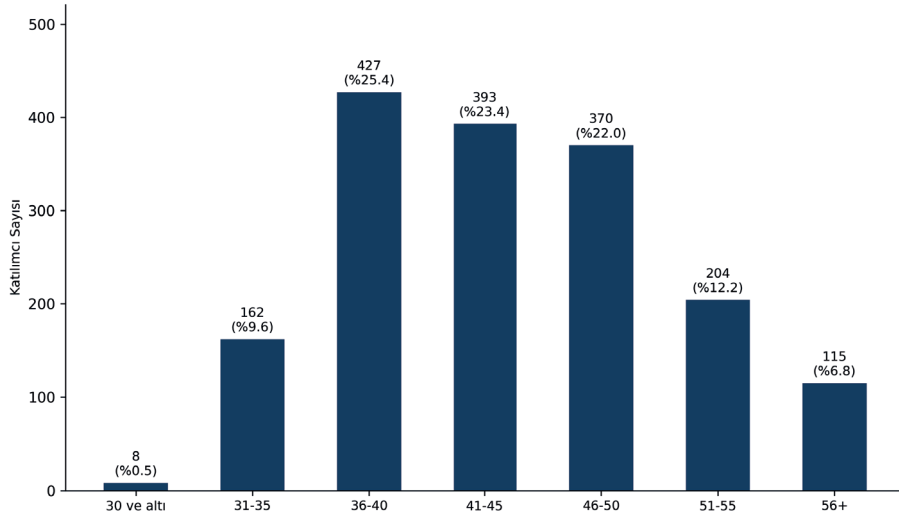
Bu sınırlılıklara rağmen, 1.678 kişilik katılımcı sayısı, bu alanda bugüne kadar toplanmış en geniş kapsamlı nicel veri setlerinden birini oluşturmakta ve mağduriyetin boyutuna ilişkin önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

4. BULGULAR

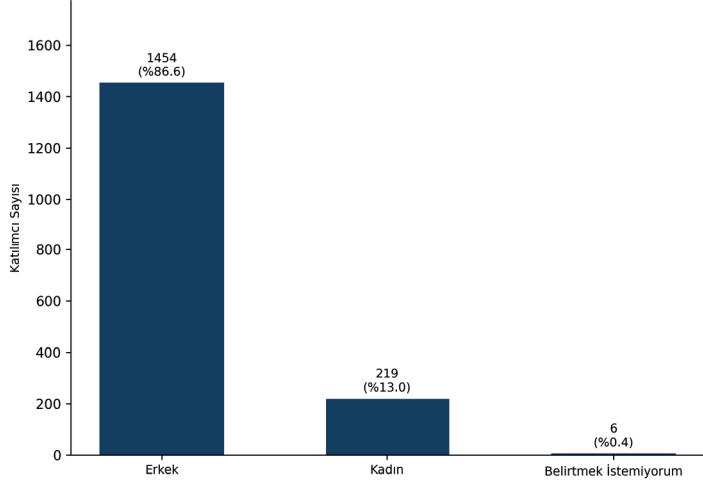
Soru 1: Yaşınız nedir?

Kategori	Sayı	%
30 ve altı	8	%0.5
31-35	162	%9.6
36-40	427	%25.4
41-45	393	%23.4
46-50	370	%22.0
51-55	204	%12.2
56+	115	%6.8

Soru 2: Cinsiyetiniz nedir?

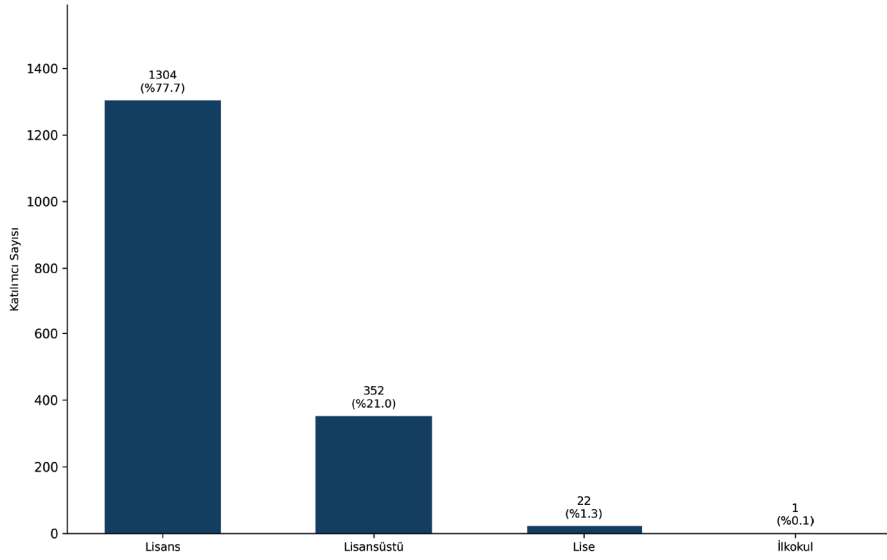
Kategori	Sayı	%
Erkek	1454	%86.6
Kadın	219	%13.0
Belirtmek istemiyorum	6	%0.4

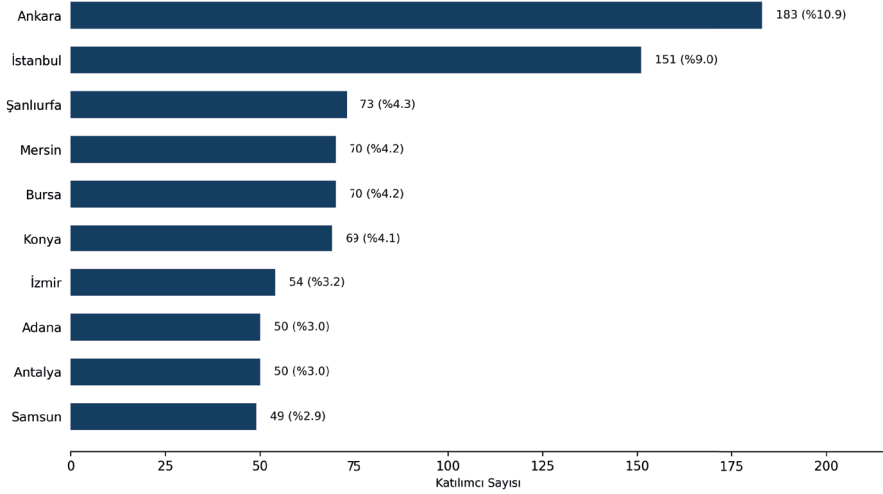
Soru 3: Eğitim durumunuz nedir?

Kategori	Sayı	%
Lisans	1304	%77.7
Lisansüstü	352	%21.0
Lise	22	%1.3
İlkokul	1	%0.1

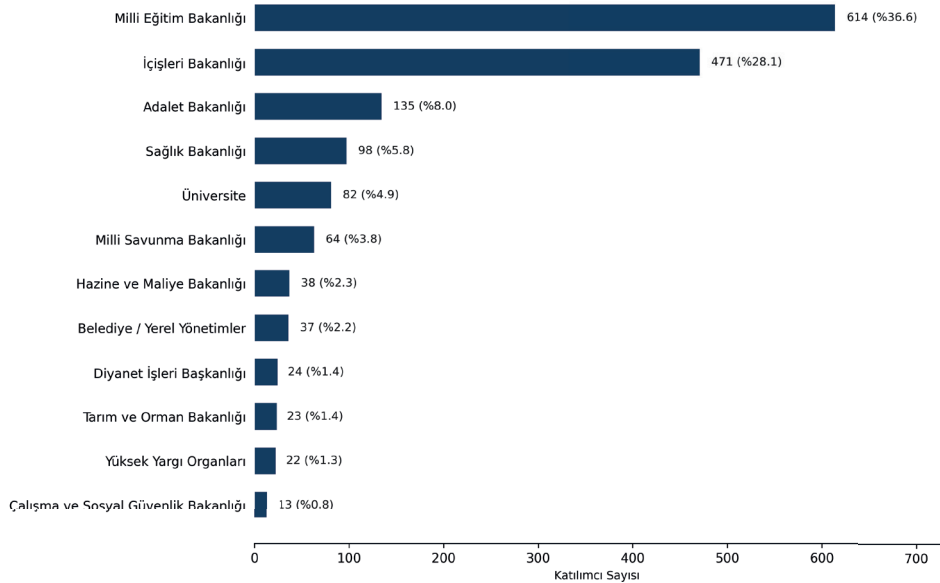
Soru 4: Hangi ilde yaşıyorsunuz? (İlk 10 il)

Kategori	Sayı	%
Ankara	183	%10.9
İstanbul	151	%9.0
Şanlıurfa	73	%4.3
Mersin	70	%4.2
Bursa	70	%4.2
Konya	69	%4.1
İzmir	54	%3.2
Adana	50	%3.0
Antalya	50	%3.0
Samsun	49	%2.9

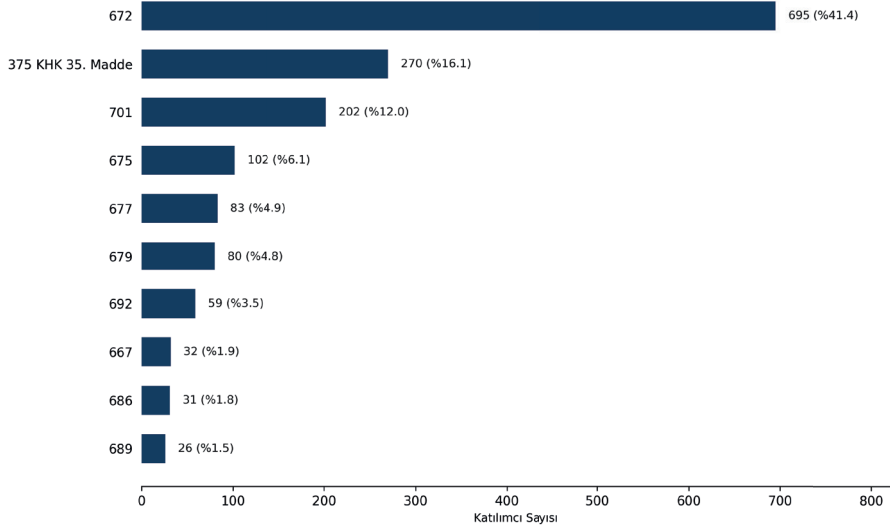
Soru 5: Görev yaptığınız kurum/meslek alanı

Kategori	Sayı	%
Milli Eğitim Bakanlığı	614	%36.6
İçişleri Bakanlığı	471	%28.1
Adalet Bakanlığı	135	%8.0
Sağlık Bakanlığı	98	%5.8
Üniversite	82	%4.9
Milli Savunma Bakanlığı	64	%3.8
Hazine ve Maliye Bakanlığı	38	%2.3
Belediye / Yerel Yönetimler	37	%2.2
Diyanet İşleri Başkanlığı	24	%1.4
Tarım ve Orman Bakanlığı	23	%1.4
Yüksek Yargı Organları	22	%1.3
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	13	%0.8
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	11	%0.7
Başbakanlık	10	%0.6
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	9	%0.5
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	8	%0.5
Ticaret Bakanlığı	7	%0.4
Dışişleri Bakanlığı	4	%0.2
Gençlik ve Spor Bakanlığı	4	%0.2
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	3	%0.2
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2	%0.1

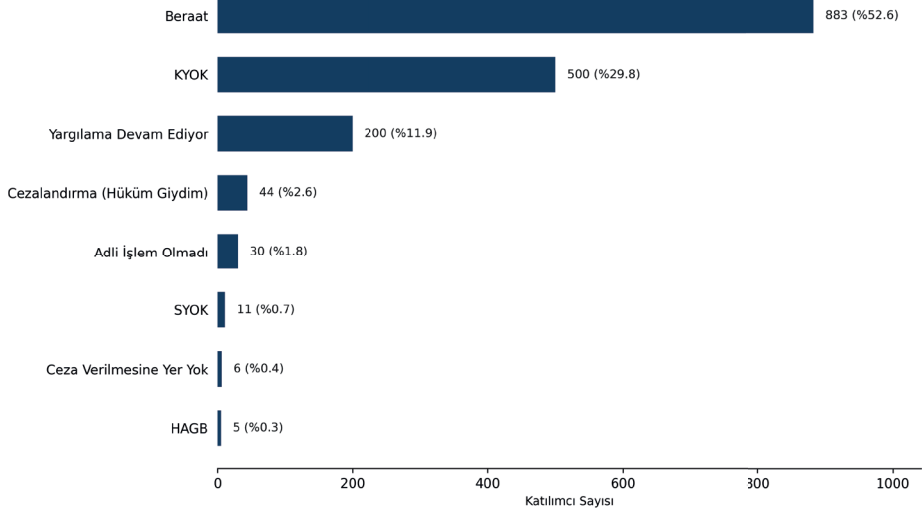
Soru 6: Hangi KHK ile ihraç edildiniz? (İlk 11)

Kategori	Sayı	%
672	695	%41.4
375 KHK 35. Madde	270	%16.1
701	202	%12.0
675	102	%6.1
677	83	%4.9
679	80	%4.8
692	59	%3.5
667	32	%1.9
686	31	%1.8
689	26	%1.5
670	16	%1.0

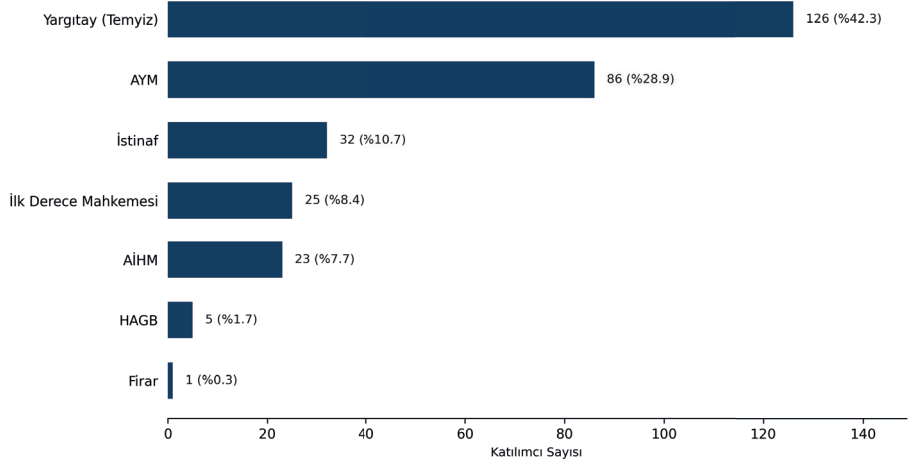
Soru 7: Dava/soruşturma sonucu

Kategori	Sayı	%
Beraat	883	%52.6
KYOK	500	%29.8
Yargılama Devam Ediyor	200	%11.9
Cezalandırma (Hüküm Giydim)	44	%2.6
Adli İşlem Olmadı	30	%1.8
SYOK	11	%0.7
Ceza Verilmesine Yer Yok	6	%0.4
HAGB	5	%0.3

Soru 8: Ceza alanlarda dosya aşaması

Kategori	Sayı	%
Yargıtay (Temyiz)	126	%42.3
AYM	86	%28.9
İstinaf	32	%10.7
İlk Derece Mahkemesi	25	%8.4
AlıHM	23	%7.7
HAGB	5	%1.7
Firar	1	%0.3

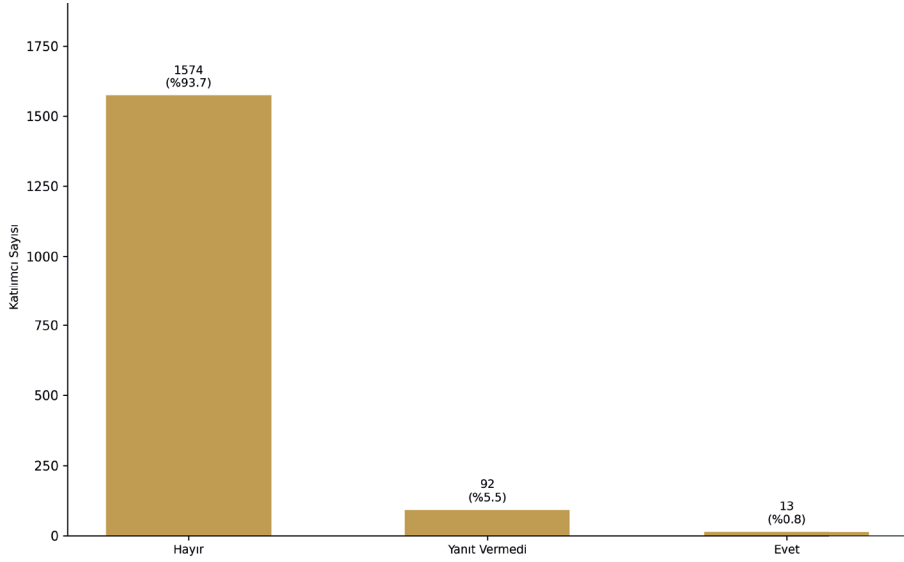

“Hükmün Ötesinde Bir Mağduriyet”

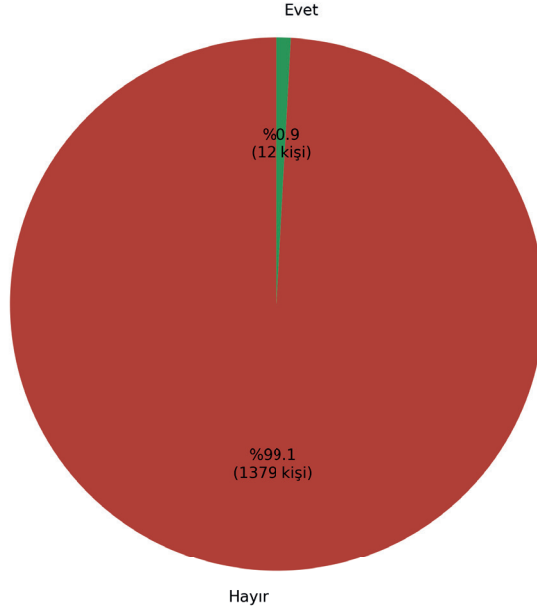
Soru 9: Göreve iade edildiniz mi? (Tüm katılımcılar)

Kategori	Sayı	%
Hayır	1574	%93.7
Yanıt Vermedi	92	%5.5
Evet	13	%0.8

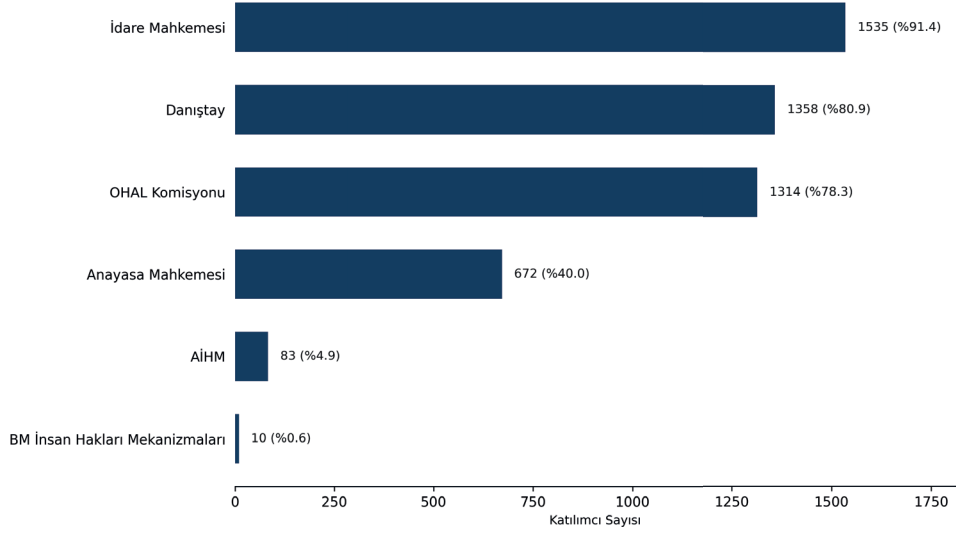
Soru 9 (Alt Küme): Lehte sonuç alanlarda göreve iade oranı

Kategori	Sayı	%
Hayır	1379	%99.1
Evet	12	%0.9

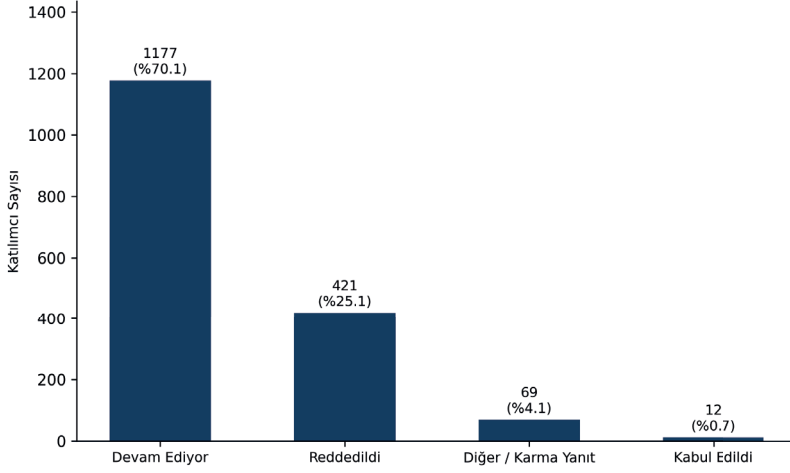
Soru 10: Göreve iade için yapılan başvurular (çoklu seçim)

Kategori	Sayı	%
İdare Mahkemesi	1535	%91.4
Danıştay	1358	%80.9
OHAL Komisyonu	1314	%78.3
Anayasa Mahkemesi	672	%40.0
AlıHM	83	%4.9
BM İnsan Hakları Mekanizmaları	10	%0.6

Soru 11: Başvurularınızın sonucu

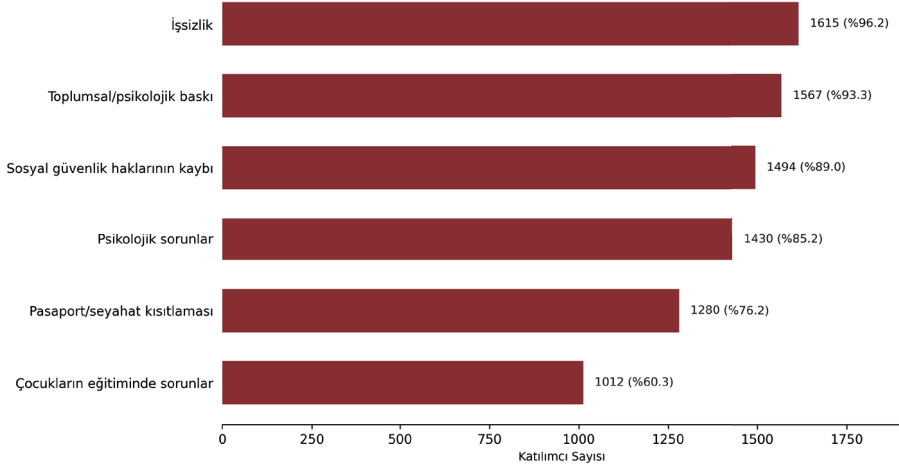
Kategori	Sayı	%
Devam Ediyor	1177	%70.1
Reddedildi	421	%25.1
Diğer / Karma Yanıt	69	%4.1
Kabul Edildi	12	%0.7

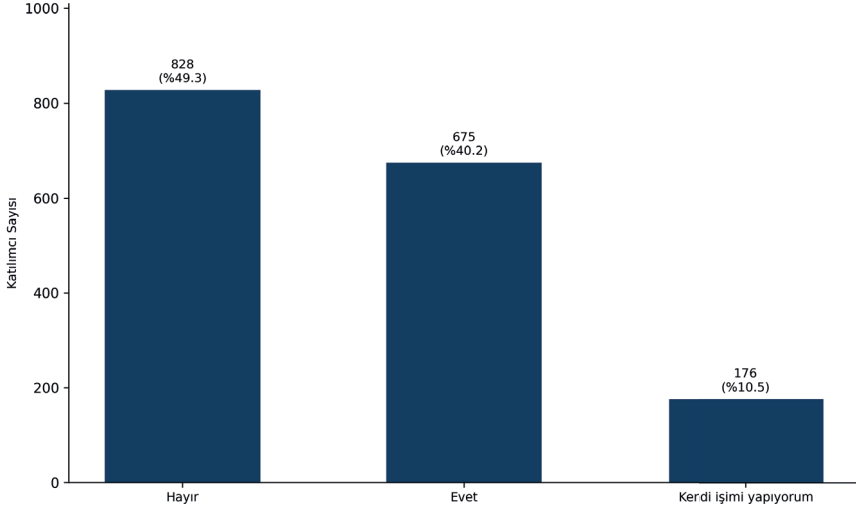
Soru 12: Yaşanan hak kayıpları (çoklu seçim, ilk 8)

Kategori	Sayı	%
İşsizlik	1615	%96.2
Toplumsal/psikolojik baskı	1567	%93.3
Sosyal güvenlik haklarının kaybı	1494	%89.0
Psikolojik sorunlar	1430	%85.2
Pasaport/seyahat kısıtlaması	1280	%76.2
Çocukların eğitiminde sorunlar	1012	%60.3
Sağlık sorunları	8	%0.5
Boşanma	6	%0.4

Soru 13: Şu anda bir işte çalışıyor musunuz?

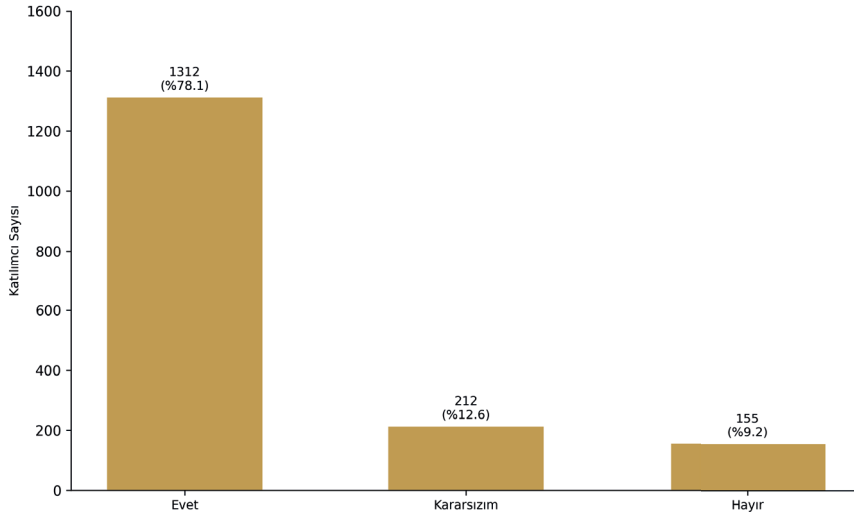
Kategori	Sayı	%
Hayır	828	%49.3
Evet	675	%40.2
Kendi işimi yapıyorum	176	%10.5

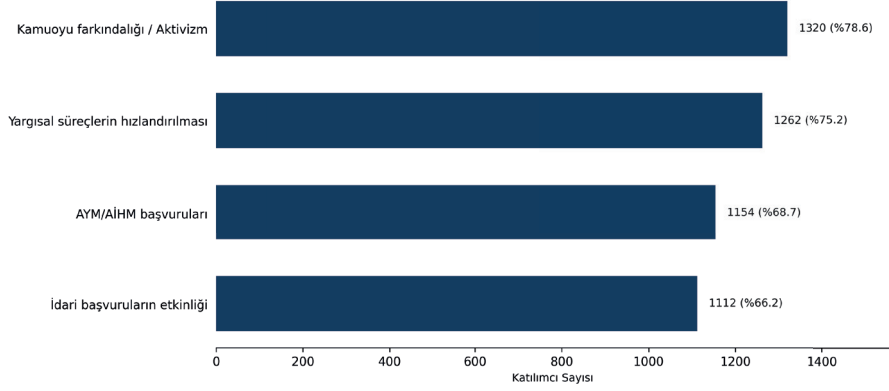
Soru 14: Mesleğe dönme isteği

Kategori	Sayı	%
Evet	1312	%78.1
Kararsızım	212	%12.6
Hayır	155	%9.2

Soru 15: Stratejik davalama öncelikleri (ilk 4)

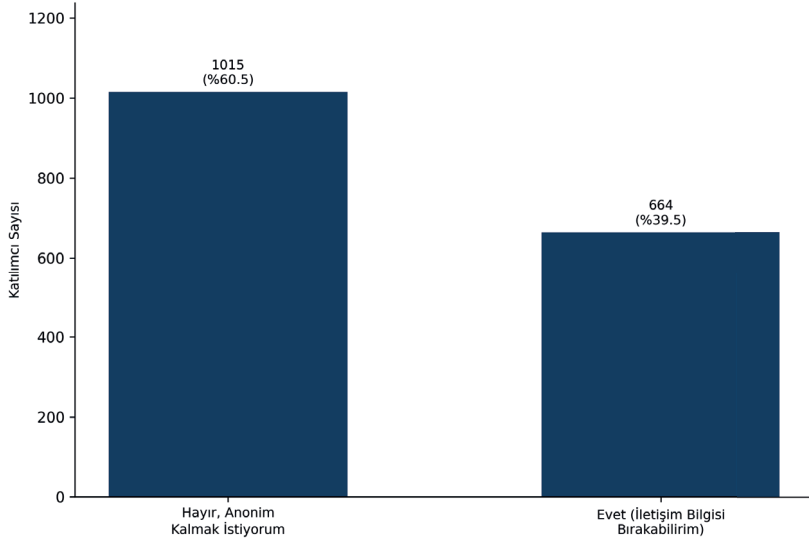
Kategori	Sayı	%
Kamuoyu farkındalığı / Aktivizm	1320	%78.6
Yargısal süreçlerin hızlandırılması	1262	%75.2
AYM/AİHM başvuruları	1154	%68.7
İdari başvuruların etkinliği	1112	%66.2

Soru 16: Gönüllü iletişim izni

Kategori	Sayı	%
Hayır, anonim kalmak istiyorum	1015	%60.5
Evet (iletişim bilgisi bırakabilirim)	664	%39.5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Bu araştırmanın bulguları, 15 Temmuz 2016 sonrası ilan edilen OHAL kapsamında çıkarılan KHK'ler ile kamu görevinden ihraç edilen kişilerin yalnızca bireysel değil, yapısal ve sistemik bir hak ihlaliyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %82,4'ü haklarında yürütülen adli sürecin lehlerine (beraat veya KYOK/SYOK) sonuçlandığını bildirmesine rağmen, bu grup içinde göreve iade edilenlerin oranı yalnızca **%0,9**'da kalmıştır. Başka bir ifadeyle, ceza yargılamasında suç isnadı ortadan kalkan kişilerin **%99'undan fazlası**, idari düzeyde hâlâ ihraç edilmiş durumdadır. Bu tablo, tesadüfi veya münferit bir uygulama hatasından değil; idari makamların ceza yargılamasının sonucunu bağlayıcı kabul etmeyen, "iltisak/irtibat" temelli ayrı bir değerlendirme rejimi yürüttüğü ancak bu temelin de hukuki açıdan belirsiz ve muğlak olan yapısal bir mekanizmadan kaynaklanmakta olduğunu göstermektedir. İrtibat ve iltisak kavramının, cezai sorumluluktan daha düşük bir eşikle kabul edilmesinin yanında, kavramın muğlak ve hukuki öngörülebilirlikten yoksun oluşu, temel yapısal sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları, OHAL KHK'leriyle kamu görevinden ihraç edilen kişilerin karşılaştığı sorunun bireysel uygulama hatalarından ibaret olmadığını, yapısal bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların %82,4'ü haklarındaki adli sürecin lehlerine (beraat veya kovuşturmayaya/soruşturmaya yer olmadığı kararıyla) sonuçlandığını bildirmiş; ancak bu grup içinde göreve iade edilenlerin oranı yalnızca %0,9'da kalmıştır. Elbette bu oran Komisyon'un ilan ettiği kabul oranından belirgin biçimde düşüktür ancak bunun sebebi sınırlı bir örneklem içinde beyana dayalı çalışmaya dayanmasıdır. Kuşkusuz idari değerlendirme ile ceza yargılaması hukuken ayrı rejimlerdir ve idarenin "iltisak/irtibat" ölçütü, cezai sorumluluktan daha düşük bir eşiğe dayanır; dolayısıyla lehte adli sonucun tek başına iadeyi zorunlu kılmadığı söylenebilir. Ne var ki bulgular, sorunun bu meşru rejim ayrılığıyla açıklanamayacak boyutta olduğunu göstermektedir: hakkındaki suç isnadı yargı kararıyla ortadan kalkmış kişilerin %99'undan fazlasının ihraç durumunun sürmesi; iltisak değerlendirmesinin çoğu durumda ceza dosyasındaki aynı olgu ve delillere dayanması ve gerekçelerin şablon nitelik taşıması karşısında, idari rejimin bağımsız bir değerlendirme olmaktan çıktığı söylenebilir. Bu işleyiş, masumiyet karinesinin beraat sonrasını da koruyan ikinci boyutu (Anayasa m. 38/4; AİHS m. 6/2), fiilin sabit olmamasına dayanan beraat kararlarının idareyi de bağladığı yönündeki yerleşik Danıştay içtihadı ve olağanüstü hâl tedbirlerinin ölçülü ve süreyle sınırlı olması gerekliliği bakımından ciddi hukuki sorunlar doğurmaktadır.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, kanunilik denetimi sırasında iltisak/irtibat kavramlarını belirlilik ilkesine aykırı bulmamışsa²³ da bu durum, en az üç temel hukuki ilkeyle çelişmektedir. Birincisi, Anayasa’nın 138. maddesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 28. maddesi, idarenin yargı kararlarının gereklerine göre gecikmeksizin işlem tesis etme yükümlülüğünü açıkça düzenlemektedir; uygulamada görülen ve yıllar süren gecikmeler bu yükümlülüğün fiilen işletilmediğini göstermektedir. İkincisi, kamu hizmetine girme hakkı Anayasa’nın 70. maddesiyle güvence altına alınmış temel bir haktır. . Hakkın sınırlama sebebinin olgusal temeli yargı kararlarıyla ortadan kalktığında, bu Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan sınırlamada ölçülülük ilkesini zedeler. Üçüncüsü, etkili başvuru hakkı yalnızca bir başvuru yolunun var olmasını değil, bu yolun sonuçlarının uygulanmasını da kapsar; nitekim OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu’nun %85,9 gibi yüksek bir ret oranıyla sonuçlanan işleyişi ve idarelerin yargı kararlarını uygulamadaki isteksizliği, bu hakkı fiilen anlamsız kıldığı değerlendirilmektedir.

Katılımcıların bildirdiği hak kayıpları (işsizlik %96,2, sosyal güvenlik kaybı %89,0, psikolojik sorunlar %85,2) bu hukuki sorunun soyut değil, somut ve yaygın insani sonuçları olduğunu da göstermektedir. Katılımcıların %78,1’inin göreve iade edilmesi hâlinde mesleğine dönmek istemesi ise, bu kişilerin kamu hizmetine dönme iradesinin hâlâ güçlü olduğuna işaret etmektedir. Aşağıdaki öneriler, tespit edilen bu yapısal sorunun farklı düzeylerdeki sorumlu ve ilgili aktörlere yönelik somut çözüm önerilerini içermektedir.

5.2 Öneriler

• **Belirlilik sorununun yasal düzeyde giderilmesi:** “İltisak” ve “irtibat” kavramları, Anayasa Mahkemesi’nce kategorik olarak belirsiz bulunmamış olmakla birlikte, hangi somut fiil ve olguların bu kapsama girdiği ne kanunda tanımlanmış ne de yeknesak bir içtihatla netleşmiştir; bu durum, aynı olgusal temele sahip dosyalarda birbiriyle çelişen sonuçlar üretmektedir. Kanun koyucu, bu kavramların ancak *iradi, bilinçli ve süreklilik arz eden, somut olgusal temele dayanan* bağlantıları kapsayacağını; rutin ve yasal işlemlerin (yasal bir sendikaya veya derneğe üyelik, mevduat hesabı, okul kaydı, abonelik gibi olguların) tek başına iltisak/irtibat karinesi oluşturamayacağını açıkça düzenlemelidir.

• **Ceza mahkemesinin maddi vakıa tespitlerinin bağlayıcılığının açıkça düzenlenmesi:** İdari değerlendirmenin ceza yargılamasından bağımsızlığı ilkesi korunmakla birlikte; TBK m. 74 ve yerleşik Yargıtay-Danıştay içtihadında kabul edilen, ceza mahkemesinin maddi vakıaya ilişkin kesinleşmiş tespitlerinin diğer yargı kollarını ve idareyi bağladığı kuralı, ihraç ve iade süreçleri bakımından pozitif bir hükme kavuşturulmalıdır. Buna göre, idari işlemin dayandığı olgusal temel ile ceza yargılamasına konu isnadın olgusal temeli aynı olduğunda ve bu isnat fiilin işlenmediği ya da suç oluşturmadığı tespitiyle kesin olarak ortadan kalktığında, idare aynı olgulara dayanarak ret kararı verememeli; ret ancak ceza dosyasında değerlendirilmemiş, yeni ve somut olgulara dayandırılabilirmeli ve bu olgular gerekçede açıkça gösterilmelidir.

• **Gerekçe ve bireyselleştirme standardı:** İade taleplerine ilişkin kararlar, Anayasa Mahkemesi’nin aradığı bireyselleştirme standardına uygun olarak, kişiye özgü somut olgulara dayanmalı; aklanmış kişide suç şüphesinin sürdüğü izlenimini yaratan şablon gerekçeler, masumiyet karinesinin beraat sonrasını koruyan boyutu (Anayasa m. 38/4; AİHS m. 6/2) bakımından ihlal sebebi sayılmalıdır.

• TBMM; idari işlemin dayandığı olgusal temel ile ceza yargılamasına konu isnadın olgusal temelinin aynı olduğu hâllerde, fiilin işlenmediği veya suç oluşturmadığı tespitine dayanan kesinleşmiş beraat ya da KYOK/SYOK kararı üzerine idarenin belirli ve kısa bir süre içinde (örneğin 30 gün) iade değerlendirmesini re’sen başlatmasını; ret kararının ancak ceza dosyasında değerlendirilmemiş yeni ve somut olgulara dayanabilmesini ve bu olguların gerekçede gösterilmesini zorunlu kılan açık bir yasal düzenleme yapmalıdır.

• TBMM Genel Kurulu, göreve iade edilmeyen kişilerin mağduriyetlerinin araştırılmasına yönelik olarak çeşitli siyasi partilerce verilmiş Meclis araştırması önergelerini kabul ederek bir araştırma komisyonu kurmalı; bu gerçekleşinceye kadar TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu konuyu re’sen gündemine alarak bir inceleme raporu hazırlamalıdır.

• **Başta Millî Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı (bu araştırmanın katılımcıları arasında ihraç edilenlerin sırasıyla %36,6 ve %28,1’inin kurumu) olmak üzere ilgili bakanlıklar bünyesinde; idari yargı iade kararlarının ve Anayasa Mahkemesi ihlal kararlarının uygulanmasını izleyen, İYUK m. 28’deki otuz günlük sürenin aşılması hâlinde otomatik uyarı üreten bir izleme birimi kurulmalıdır.**

• **Yargı kararlarının gereğinin Anayasa m. 138/4 ve İYUK m. 28’e aykırı biçimde geciktirilmesi hâlinde; sorumlu kamu görevlileri hakkında disiplin hükümleri ve koşulları varsa TCK m. 257 (görevi kötüye kullanma) kapsamında işlem yapılmalı, idare aleyhine hükmedilen tazminatlar kusurlu görevliye rücu edilmelidir.**

• Danıştay, kendi daireleri arasındaki aykırılıklar bakımından içtihadı birleştirme, bölge idare mahkemeleri arasındaki aykırılıklar bakımından ise aykırılığın giderilmesi usulünü işleterek ‘iltisak/irtibat’ değerlendirmesini somut, öngörülebilir ve denetlenebilir ölçütlere bağlamalıdır.

• Başta Türkiye Barolar Birliği olmak üzere barolar; mağduriyetin güncel boyutunu izleyen, düzenli aralıklarla tekrarlanan bir veri toplama mekanizmasını kurumsallaştırmalı ve adli yardım hizmetlerinin bu mağdur grubu için erişilebilirliğini artırmalıdır.

- AİHM, derdest başvurularda (özellikle ihraçlara ilişkin birleştirilen dava grupları bakımından) Komisyon sonrası yargı yolunun fiili etkililiğini — bu raporda ortaya konan uygulanmama sorunu ışığında — yeniden değerlendirmeli; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ise Türkiye aleyhine verilmiş ilgili ihlal kararlarının icrası denetiminde, lehte yargı kararlarının idari düzlemde sonuçsuz bırakılması sorununu genel tedbirler kapsamında gündemine almalıdır.
- Siyasi partiler, parti programlarında ve seçim beyannamelerinde yer alan, KHK ihraçlarının sonuçlarının giderilmesine ilişkin taahhütlerini somut kanun tekliflerine dönüştürmelidir. Bu teklifler asgari olarak; idari işlemin dayandığı olgusal temelin ceza yargılamasıyla kesin biçimde ortadan kalktığı hâllerde idarenin belirli bir süre içinde iade değerlendirmesini re'sen başlatmasını, ret kararlarının ancak yeni ve somut olgulara dayanabilmesini ve gerekçelendirme yükümlülüğünü içermelidir.
- Siyasi partiler ve milletvekilleri, konuyu TBMM Genel Kurulu ile ilgili komisyonların gündeminde düzenli biçimde tutmalı; yazılı soru önergeleri, genel görüşme ve Meclis araştırması gibi anayasal denetim yollarını işleterek yürütmenin bu alandaki uygulamalarını izlemelidir.

